
Research Articles

Inequality and Well-being of Muslims in the Upper Southern Region of Thailand

ปัญหาความไม่เท่าเทียมและคุณภาพชีวิตของมุสลิมในพื้นที่ภาคใต้ ตอนบนของไทย

สันต์ชัย ยุติกา^{1*}, ฮูเซน หมัดหมั่น² อาหมัดอุมาร์ จะปะเกีย³

Sunchai Yutika^{1*}, Husain Mhadmarn², Ahmad Omar Japakia³

1. คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

2. คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

3. คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

1. Faculty of Arts and Social Sciences, Fatoni University. Thailand. **Email:** soleheen_01@hotmail.com

2. Faculty of Arts and Social Sciences, Fatoni University. Thailand. **Email:** husain_mhad@gmail.com

3. Faculty of Arts and Social Sciences, Fatoni University. Thailand. **Email:** ahmad_japakia@gmail.com

***Corresponding Author E-mail:** soleheen_01@hotmail.com

Received: March 01, 2026; Revised: April 4, 2026; Accepted: May 09, 2026

Abstract

This study aims to (1) examine the level and patterns of economic, social, and educational inequality between Muslim and Buddhist groups in upper Southern Thailand, (2) analyze structural factors influencing interreligious inequality, including state policies, resource distribution, and historical intergroup relations, (3) investigate socio-cultural factors contributing to intra-community inequality within Muslim communities, and (4) propose policy recommendations to reduce inequality and promote equity in the study area. A mixed-methods research design was employed, integrating both quantitative and qualitative approaches. The study area covers upper Southern Thailand, including Songkhla, Satun, Phatthalung, Trang, Krabi, Phang Nga, Phuket, Nakhon Si Thammarat, Surat Thani, Ranong, and Chumphon provinces. The population comprised Thai citizens aged 15 years and above, including both Muslim and Buddhist groups. A total of 270 respondents were selected for the quantitative survey, while 10 key informants participated in in-depth, unstructured interviews.

Research instruments included structured questionnaires and in-depth interview guides. Data were collected through field interviews and surveys. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as the coefficient of variation to measure inequality levels.

The findings reveal that overall differences in demographic, socioeconomic, and health-related factors between Muslim and Buddhist populations are relatively minor. However, significant disparities were observed in income levels and occupational structures, with Buddhist respondents reporting higher average incomes than Muslim respondents. In addition, access to education emerged as a key indicator reflecting clear inequality between the groups. The results further indicate that structural socio-economic factors—such as family status, occupational patterns, and social networks—exert a stronger influence on inequality than religious affiliation itself. These findings suggest that inequality in the region is primarily shaped by structural and socio-economic conditions rather than religion per se, providing important empirical evidence for policy interventions aimed at promoting inclusive and equitable development in the study area.

Keywords: Inequality, Muslims Thai, Structural Inequality, Southern Region

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับและรูปแบบของความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ สังคม และโอกาสทางการศึกษาระหว่างกลุ่มมุสลิมและพุทธในพื้นที่ภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย (2) วิเคราะห์ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำระหว่างศาสนา ได้แก่ นโยบายของรัฐ การกระจายทรัพยากร และบริบทประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม (3) ศึกษาปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมภายในชุมชนมุสลิม และ (4) เสนอแนวทางเชิงนโยบายในการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความเท่าเทียมในพื้นที่ศึกษา การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานวิธี (mixed methods research) โดยบูรณาการการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พื้นที่ศึกษา ได้แก่ จังหวัดในภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย ประกอบด้วย สงขลา สตูล พัทลุง ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ระนอง และชุมพร ประชากรคือประชาชนสัญชาติไทยที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ทั้งกลุ่มมุสลิมและพุทธ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณจำนวน 270 คน และกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพจำนวน 10 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์และการสำรวจภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วย

สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวนเพื่อประเมินระดับความเหลื่อมล้ำ

ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพระหว่างกลุ่มพุทธและมุสลิมมีความแตกต่างในระดับต่ำถึงปานกลาง อย่างไรก็ตาม พบความแตกต่างที่ชัดเจนในด้านรายได้และโครงสร้างอาชีพ โดยกลุ่มพุทธมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มมุสลิม นอกจากนี้ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่สะท้อนความไม่เท่าเทียมอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิเคราะห์ชี้ว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น สถานภาพครอบครัว เครือข่ายทางสังคม และลักษณะอาชีพ มีอิทธิพลต่อความเหลื่อมล้ำมากกว่าปัจจัยทางศาสนาโดยตรง ผลการศึกษานี้สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาแนวทางลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนในพื้นที่ศึกษา

คำสำคัญ: ความไม่เท่าเทียม, มุสลิมไทย, ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง, ภาคใต้

บทนำ

ปัญหาความไม่เท่าเทียม (inequality) ถือเป็นประเด็นเชิงโครงสร้างที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในระดับสากล โดยเฉพาะภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งมุ่งลดความเหลื่อมล้ำทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างทั่วถึง (United Nations Development Programme [UNDP], 2015) ความไม่เท่าเทียมมิได้สะท้อนเพียงความแตกต่างด้านรายได้เท่านั้น หากยังเชื่อมโยงกับความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างในด้านการศึกษา สุขภาพ อำนาจทางสังคม และการเข้าถึงทุนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและศักยภาพในการพัฒนาของประชากรในระยะยาว สำหรับบริบทประเทศไทย แม้ว่าประเทศจะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี พ.ศ. 2504 แต่ความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้และโอกาสทางสังคมยังคงดำรงอยู่และมีลักษณะซับซ้อนมากขึ้นในหลายมิติ (Krongkaew & Tinakorn, 1985; Tinakorn, 2002) งานศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยมิได้กระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม ส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างพื้นที่ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มประชากรในเชิงโครงสร้าง (Sarntisart, 2004) ขณะเดียวกัน สมชัย จิตสุชน (Jitsuchon, 2020) อธิบายว่า ความไม่เท่าเทียมของไทยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติด้านรายได้ หากยังเชื่อมโยงกับความเหลื่อมล้ำด้านโอกาส การเข้าถึงบริการสาธารณะคุณภาพสูง และความสามารถในการเคลื่อนย้ายทางสังคม (social mobility) ซึ่งสะท้อนลักษณะการสะสมความเสียเปรียบระหว่างรุ่น (intergenerational inequality) ในระยะแรกของการศึกษาความไม่เท่าเทียมในประเทศไทย งานวิชาการส่วนใหญ่มุ่งอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวผ่านกรอบเศรษฐศาสตร์การพัฒนา โดยเน้นบทบาทของการเติบโตทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ และโครงสร้างตลาดแรงงาน อย่างไรก็ตาม แนวโน้มการศึกษาร่วมสมัยได้ขยายขอบเขตการวิเคราะห์ไปสู่ปัจจัยเชิงสังคม วัฒนธรรม ศาสนา และสถาบันทางสังคมมากขึ้น เนื่องจากปัจจัย

เหล่านี้อาจทำหน้าที่ทั้งในฐานะ “ปัจจัยกำหนด” (determinants) และ “กลไกสืบทอด” (mechanisms of persistence) ของความเหลื่อมล้ำในระยะยาว โดยเฉพาะในสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนา

เมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทย ประชากรมุสลิมถือเป็นกลุ่มชนกลุ่มน้อยที่มีความสำคัญเชิงโครงสร้างทั้งในมิติประชากรศาสตร์ วัฒนธรรม และการเมืองสังคม โดยมีการกระจายตัวเชิงพื้นที่ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรุงเทพมหานคร และภูมิภาคอื่นของประเทศ ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนถึงบริบททางสังคมและเศรษฐกิจที่หลากหลายภายในกลุ่มมุสลิมเอง แม้ว่าจะมีอัตลักษณ์ทางศาสนาเหมือนกันก็ตาม นอกจากนี้ กลุ่มมุสลิมไทยยังเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างหลายประการ เช่น การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ โอกาสทางการศึกษา และการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มศาสนา ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประชากรมุสลิมหนาแน่น ความไม่เท่าเทียมยังเชื่อมโยงกับเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ ความมั่นคง และการพัฒนาทางการศึกษา โดยงานศึกษาของ (ชวิน พงษ์ผจญ, 2018) พบว่า โรงเรียนของรัฐในพื้นที่ดังกล่าวยังเผชิญข้อจำกัดด้านคุณภาพการศึกษาและการสร้างสันติสุข ซึ่งสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อโอกาสในการพัฒนาทุนมนุษย์ของประชากรในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมในประเทศไทยส่วนใหญ่มุ่งวิเคราะห์ในระดับมหภาค หรือเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มศาสนาในลักษณะภาพรวม โดยยังขาดการวิเคราะห์ “ความไม่เท่าเทียมภายในกลุ่ม” (within-group inequality) อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะภายในกลุ่มประชากรมุสลิม ซึ่งอาจมีความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ระดับการศึกษา และบริบทเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การศึกษาส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับมิติทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ขณะที่ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และศาสนายังไม่ได้รับการบูรณาการเข้ากับกรอบการวิเคราะห์อย่างเพียงพอ

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสาเหตุและกลไกของความไม่เท่าเทียมผ่านกรอบการวิเคราะห์แบบแยกกลุ่มย่อย (subgroup analysis) โดยพิจารณาทั้งมิติทางศาสนา วัฒนธรรม และบริบทเชิงพื้นที่ การศึกษาถูกแบ่งออกเป็นสองระดับ ได้แก่ (1) ความไม่เท่าเทียมภายในกลุ่มมุสลิม (within-group inequality among Muslims) และ (2) ความไม่เท่าเทียมระหว่างกลุ่มมุสลิมและพุทธศาสนิกชน (between-group inequality) เพื่ออธิบายพลวัตของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างรอบด้าน ทั้งในระดับโครงสร้างและระดับปฏิสัมพันธ์ทางสังคม อันจะนำไปสู่ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม และสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับกำหนดนโยบายสาธารณะที่มีความครอบคลุมและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับและรูปแบบของความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ สังคม และโอกาสทางการศึกษา ระหว่างกลุ่มมุสลิมกับพุทธในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำระหว่างศาสนา เช่น นโยบายรัฐ การกระจายทรัพยากร และประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม
3. เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมภายในชุมชนมุสลิม
4. เพื่อเสนอแนวทางในการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความเท่าเทียมในพื้นที่ศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและความหมายของความไม่เท่าเทียม (Inequality)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เลือกใช้แนวคิด “ความไม่เท่าเทียม” (inequality) แทนคำว่า “ความเหลื่อมล้ำ” เพื่อเน้นการวิเคราะห์ความแตกต่างเชิงโครงสร้างที่ฝังรากอยู่ในระบบสังคม มากกว่าการพิจารณาเฉพาะความแตกต่างด้านรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจเพียงมิติเดียว แนวคิดดังกล่าวอธิบายถึงสถานะที่บุคคลหรือกลุ่มทางสังคมมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร อำนาจ และสิทธิทางสังคมแตกต่างกันอย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมในหลากหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และวัฒนธรรม (Marger, 2005) ในเชิงทฤษฎี ความไม่เท่าเทียมสามารถอธิบายได้ผ่านสองมิติสำคัญ ได้แก่ ความไม่เท่าเทียมแนวดิ่ง (vertical inequality) และความไม่เท่าเทียมแนวราบ (horizontal inequality) โดยความไม่เท่าเทียมแนวดิ่งหมายถึงความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคลหรือครัวเรือนในด้านรายได้ การบริโภค หรือสถานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งสะท้อนการกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมในระดับบุคคล ขณะที่ความไม่เท่าเทียมแนวราบเป็นการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มทางสังคมที่มีอัตลักษณ์ร่วม เช่น ศาสนา ชชาติพันธุ์ ภาษา หรือวัฒนธรรม โดยครอบคลุมทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม (Stewart & Brown, 2007; Sarntisart, 2020) แนวคิดดังกล่าวมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย เนื่องจากช่วยอธิบายว่าความไม่เท่าเทียมมิได้เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลมาจากกระบวนการทางสังคมและโครงสร้างเชิงอำนาจที่ซับซ้อน Stewart และ Brown (2007) ชี้ว่า เมื่อความไม่เท่าเทียมในหลายมิติทับซ้อนกันระหว่างกลุ่มทางสังคม ย่อมนำไปสู่ความตึงเครียดทางโครงสร้าง และอาจพัฒนาไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มในระยะยาว

ศาสนา วัฒนธรรม และความไม่เท่าเทียมทางสังคม

งานศึกษาทางสังคมศาสตร์ร่วมสมัยจำนวนมากเสนอว่า ศาสนาไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงระบบความเชื่อส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดโลกทัศน์ ค่านิยม และการรับรู้เกี่ยวกับความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งอาจนำไปสู่การผลิตซ้ำโครงสร้างความไม่เท่าเทียมในสังคม (Emerson et al., 1999; Edgell & Tranby, 2007; Taylor & Merino, 2011) ในบริบทของสังคมที่มีความหลากหลายทางศาสนา ความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลต่อการอธิบายสาเหตุของความยากจนและความไม่เท่าเทียม โดยบางแนวคิดมุ่งเน้นคำอธิบายในระดับปัจเจก เช่น ความขยัน ความสามารถ หรือศีลธรรมส่วนบุคคล มากกว่าการพิจารณาปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม ส่งผลให้ความไม่เท่าเทียมถูกทำให้กลายเป็นเรื่อง “ปกติ” ของสังคม และลดทอนความสำคัญของนโยบายสาธารณะที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ นอกจากนี้ ศาสนายังสามารถทำหน้าที่เป็น “กลไกจัดระเบียบความไม่เท่าเทียม” (mechanism of inequality) ผ่านการสร้างความชอบธรรมให้กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มทางสังคม Jordan (2016) พบว่า กลุ่มศาสนาที่มีแนวคิดอนุรักษนิยมมักมีแนวโน้มสนับสนุนนโยบายเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการคงอยู่ของความไม่เท่าเทียม ซึ่งสะท้อนให้เห็นบทบาทของศาสนาในฐานะปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อการกระจายทรัพยากรและอำนาจในสังคม ในบริบทของสังคมไทย ความไม่เท่าเทียมยังเชื่อมโยงกับโครงสร้างทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงภายใต้ยุค “ชีวิตวิถีใหม่” (new normal) ซึ่งส่งผลต่อโอกาสทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และการเข้าถึงสวัสดิการของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางทางสังคม (พระณัฐวุฒิ พันทะลี และคณะ, 2566; ฉัฐวัฒน์ ชัชวาลย์, 2567)

ความไม่เท่าเทียมระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม

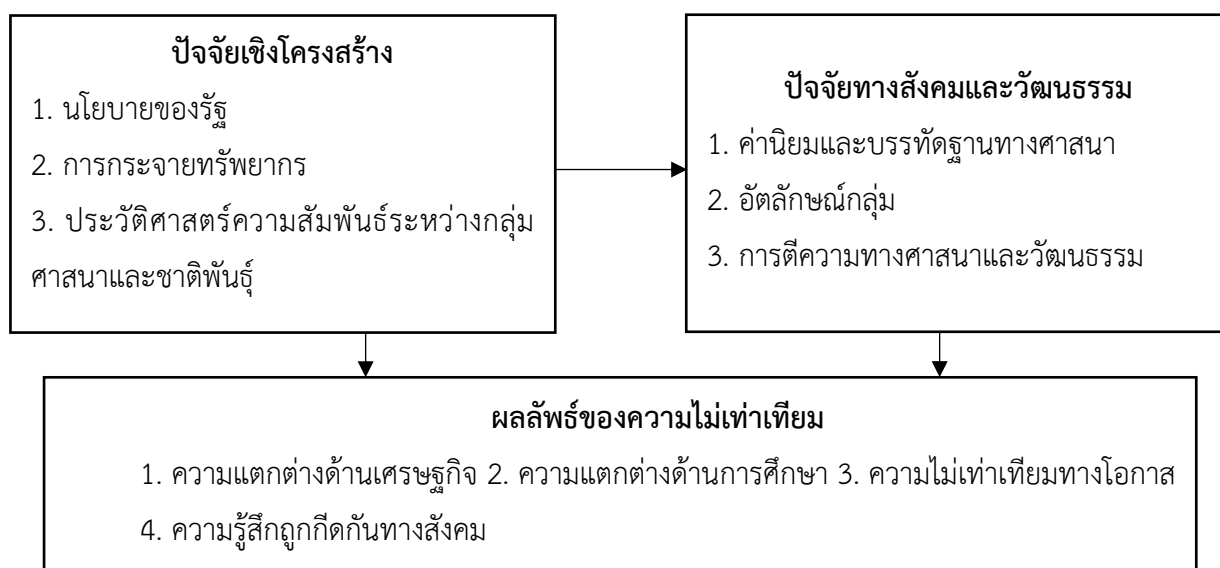
การศึกษานี้อาศัยกรอบวิเคราะห์สองระดับ ได้แก่ ความไม่เท่าเทียมระหว่างกลุ่ม (between-group inequality) และความไม่เท่าเทียมภายในกลุ่ม (within-group inequality) ความไม่เท่าเทียมระหว่างกลุ่มหมายถึงความแตกต่างเชิงโครงสร้างระหว่างกลุ่มศาสนา ชาติพันธุ์ หรือวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนผ่านการเข้าถึงทรัพยากร โอกาสทางการศึกษา และสถานะทางสังคมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มชนกลุ่มน้อยที่มักเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างมากกว่ากลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคม (Byng, 2008) ในขณะที่ความไม่เท่าเทียมภายในกลุ่มเป็นการพิจารณาความแตกต่างที่เกิดขึ้นภายในชุมชนหรือกลุ่มศาสนาเดียวกัน ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจ โครงสร้างอำนาจภายในชุมชน หรือการตีความหลักคำสอนและบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความไม่เท่าเทียมลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้สมาชิกจะอยู่ภายใต้อัตลักษณ์เดียวกัน แต่ไม่ได้หมายความว่ามีความมีโอกาสหรืออำนาจทางสังคมเท่าเทียมกันเสมอไป

มิติของความไม่เท่าเทียมในบริบทพื้นที่ศึกษา

การศึกษานี้วิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมในลักษณะพหุมิติ (multidimensional inequality) โดยครอบคลุม 6 มิติสำคัญ ได้แก่ การเข้าถึงระบบการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน การพัฒนาทางกายภาพของชุมชน การแก้ไขปัญหาความยากจนและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยรัฐ การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐและ ความไม่เท่าเทียมในการแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางสังคม การวิเคราะห์ในลักษณะดังกล่าวสะท้อนความเข้าใจว่าความไม่เท่าเทียมเป็นปรากฏการณ์เชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงกันในหลายระดับ ทั้งระดับปัจเจก กลุ่ม และสถาบัน ซึ่งส่งผลต่อโอกาส คุณภาพชีวิต และศักยภาพในการพัฒนาของประชาชนอย่างเป็นระบบ

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยเชิงโครงสร้างมีอิทธิพลเชิงบวกต่อระดับความไม่เท่าเทียมระหว่างกลุ่มศาสนา ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมทั้งภายในและระหว่างกลุ่ม ความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์เชิงเสริมกัน (mutually reinforcing effects) และ ความไม่เท่าเทียมในมิติหนึ่งสามารถส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมในมิติอื่นในลักษณะลูกโซ่ (spillover effect)

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยบูรณาการการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ทั้งข้อมูลเชิงสถิติและการตีความเชิงลึกเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการศึกษานี้ ได้แก่ ประชาชนสัญชาติไทย ทั้งที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ตอนกลางและตอนบน ครอบคลุม 11 จังหวัด ได้แก่ สงขลา สตูล พัทลุง ตรัง กระบี่ พังงา ภูเก็ต นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี ระนอง และชุมพร โดยอ้างอิงข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 เนื่องจากการจัดทำสำมะโนประชากร พ.ศ. 2563 ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และมีการเลื่อนการดำเนินงานออกไป

2. ขนาดกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณคำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ภายใต้ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 0.05 โดยกำหนดสัดส่วนประชากร (p) เท่ากับ 0.10 ทั้งนี้ได้ปรับเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 10 เพื่อรองรับความไม่สมบูรณ์ของแบบสอบถามอันเนื่องมาจากข้อจำกัดในช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 จากการคำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำจำนวน 264 ราย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจริงจำนวน 270 ราย เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 10 ราย

เทคนิคการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Technique) การศึกษานี้ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งนี้ แม้ว่าวิธีดังกล่าวจะช่วยให้สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่มีข้อจำกัดในด้านการอ้างอิงผลไปยังประชากรทั้งหมด (generalizability) อย่างไรก็ตาม สามารถใช้เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรและบริบทของความไม่เท่าเทียมในกลุ่มตัวอย่างได้อย่างเหมาะสม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งประกอบด้วยคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale)

2. ก่อนการเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบเครื่องมือ (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 11 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เพื่อประเมินความชัดเจนของข้อคำถามและความเข้าใจของผู้ตอบแบบสอบถาม

3. จากนั้นได้ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) สำหรับข้อคำถามมาตราส่วนประมาณค่า เพื่อยืนยันความสอดคล้องภายในของเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือเชิงคุณภาพ

เครื่องมือเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured In-depth Interview) ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด ครอบคลุมประเด็น ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน คุณภาพของระบบการศึกษา การเข้าถึงทรัพยากรและบริการภาครัฐ การประเมินตนเองเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มประชากรอื่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Interview) ภายใต้การวางแผนการลงพื้นที่อย่างเป็นระบบ เพื่อลดอคติจากการไม่ตอบแบบสอบถาม (non-response bias) และเพิ่มความครบถ้วนของข้อมูล การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่คัดเลือกไว้ล่วงหน้า

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) เชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นอกจากนี้ยังใช้ค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (Coefficient of Variation: CV) เพื่ออธิบายระดับความไม่เท่าเทียมของข้อมูล โดยคำนวณจากสูตร

$$CV = \left(\frac{SD}{Mean} \right) \times 100$$

โดยตีความว่า หากค่า CV สูง แสดงถึงการกระจายตัวของข้อมูลที่สูงและสะท้อนความไม่เท่าเทียมที่สูง ในขณะที่ค่า CV ต่ำสะท้อนถึงความเท่าเทียมที่มากขึ้น ทั้งนี้ โดยทั่วไป หากค่า CV มากกว่าร้อยละ 30 ถือว่ามี การกระจายตัวของข้อมูลในระดับสูง

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณของตัวแปรหรือปัจจัยต่างๆ ด้วยสถิติเชิงพรรณนา เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพรวมระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาพุทธและอิสลาม ส่วนที่ 2 ผลการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวนในการอธิบายความไม่เท่าเทียมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มพร้อมการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณตัวแปรหรือปัจจัยต่างๆ ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาพุทธและอิสลาม

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพระหว่างกลุ่มพุทธและมุสลิมมีความแตกต่างเพียงเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม พบความแตกต่างในด้านรายได้และโครงสร้างอาชีพ โดยกลุ่มพุทธมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่า ในขณะที่กลุ่มมุสลิมมีแนวโน้มประกอบอาชีพรับจ้างมากกว่า ภาพรวมมุมมองความเท่าเทียมต่อประเด็นต่างๆ ในสังคมชุมชน ตำบล จังหวัด ทั้ง 7 ประเด็น ได้แก่ โอกาสทางการศึกษา โอกาสในการทำงาน การบังคับใช้กฎหมาย รายได้และทรัพย์สิน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เพศ และการเข้ารับบริการสาธารณสุข พบว่า ผู้นับถือศาสนาพุทธและผู้นับถือศาสนาอิสลามจะเห็นพ้องกันว่า โอกาสทางการศึกษา การบังคับใช้กฎหมาย รายได้และทรัพย์สิน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เพศ และการเข้ารับบริการสาธารณสุข มีเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม มีความเห็นต่างกันระหว่างผู้นับถือศาสนาพุทธและผู้นับถือศาสนาอิสลาม ต่อประเด็น โอกาสในการทำงานเท่าเทียม โดยพุทธเห็นว่ามีความเท่าเทียม ส่วนอิสลามเห็นว่าไม่มีความเท่าเทียม

ผลการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวนในการอธิบายความไม่เท่าเทียมกันและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการคำนวณหาค่า สัมประสิทธิ์ความแปรปรวน Coefficient of Variation (CV) เพื่อใช้อธิบายความไม่เท่าเทียม ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

ตารางที่ 1 แสดงผลการคำนวณหา Coefficient of Variation (CV) เพื่อใช้ในการอธิบายความไม่เท่าเทียมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม จำแนกตามศาสนา

	ศาสนา							
	พุทธ				อิสลาม			
	N	Mean	Std. Deviation	Coefficient of Variation (CV)	N	Mean	Std. Deviation	Coefficient of Variation (CV)
1.อาชีพ	68	5.93	2.415	40.725	202	5.59	2.342	41.896
2.รายได้	68	3.99	1.430	35.839	202	3.99	1.469	36.817
3.การตรวจสุขภาพประจำปี	68	2.15	.868	40.372	202	2.15	.765	35.581
4.การศึกษาสามัญ	68	4.75	1.342	28.252	202	4.90	1.519	31.000
5.การศึกษาศาสนา	68	.19	.396	208.421	202	3.51	1.837	52.336
6.ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัย	68	3.18	2.375	74.685	202	3.00	2.536	84.533
7.การใช้งานอินเทอร์เน็ต	68	2.37	.751	31.687	202	2.48	.648	26.129
8.การเข้าถึงโลกออนไลน์	68	1.01	.211	20.891	202	1.02	.185	18.137
9.การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ	66	1.92	.267	13.906	199	1.89	.314	16.613

จากตารางที่ 1 แสดงค่าความไม่เท่าเทียมกันภายในกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ อีกทั้งเปรียบเทียบความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่ม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. อาชีพ ผลการศึกษาแสดงว่ามีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มเพียงเล็กน้อย แต่เมื่อพิจารณาภายในกลุ่ม จะเห็นได้ว่าภายในกลุ่มทั้งของพุทธและมุสลิม นั้น มีค่าของ Coefficient of Variation (CV) มากกว่าร้อยละ 30 ถือว่ากระจายมาก มีความไม่เท่าเทียมกันทางอาชีพ หรืออาจจะกล่าวได้ว่าโอกาสในการเข้าถึงการมีงานทำภายในกลุ่มมีความไม่เท่าเทียมกัน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่เพิ่มเติมมีความเห็นไปในทางเดียวกันว่าในพื้นที่ภาคใต้ตอนกลางและตอนบน ทั้งพุทธและมุสลิมมีโอกาสในการเข้าถึงอาชีพหรือการทำงานเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม มิติพื้นที่ระหว่างเมืองและนอกเมือง กลับมีอิทธิพลต่อความไม่เท่าเทียมเรื่องการได้งานทำมากกว่ามิติศาสนา กระนั้น ในพื้นที่ท่องเที่ยวหลักๆ มีสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มุสลิมมีโอกาสน้อยกว่าคือ เรื่องศาสนา เช่น เรื่องการห้ามคลุมฮิญาบในบางสถานประกอบการหรือหน่วยงาน แม้ว่าในปัจจุบันปัญหาเหล่านี้มีไม่มากเท่ากับในอดีต แต่ก็ยังพบเห็นในบางพื้นที่ นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ กล่าวว่า ปัญหาที่พบมาก

เกี่ยวกับเหตุของความไม่เท่าเทียมเรื่องอาชีพ คือ ระบบเส้นสาย ที่ทำให้กลุ่มคนที่มีอำนาจ หรือเงินทุนเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงการมีงานทำในพื้นที่ ซึ่งปัญหานี้ เจอเหมือนกันทั้งในสังคมพุทธและมุสลิมในพื้นที่

2. รายได้ พบว่าค่าของ Coefficient of Variation (CV) ใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่ามีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ระหว่างกลุ่มพุทธและมุสลิมเพียงเล็กน้อย และเมื่อพิจารณาภายในกลุ่มทั้งคนพุทธและมุสลิม ก็พบว่ามีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ภายในกลุ่มไม่รุนแรงมากนัก เนื่องจากมีค่า Coefficient of Variation (CV) ในหลัก 30 กลางๆ ดังปรากฏข้างต้น

3. การตรวจสอบสุขภาพประจำปี อาจจะสามารถวัดถึงความเท่าเทียมกันทางสุขภาพ โดยพบว่า Coefficient of Variation (CV) ของกลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธมีค่าเท่ากับ 40.372 ส่วนกลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลาม เท่ากับ 36.817 ซึ่งแตกต่างกันพอสมควร แสดงว่า มีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่ม และเมื่อพิจารณาภายในกลุ่มของแต่ละกลุ่มพบว่า ความไม่เท่าเทียมกันด้านสุขภาพภายในกลุ่มมุสลิมไม่รุนแรงมากนัก เนื่องจากมีค่า Coefficient of Variation (CV) ในหลัก 30 กลางๆ ส่วนภายในกลุ่มคนพุทธนั้นมีความรุนแรงมากกว่า

4. การศึกษาด้านสามัญ ระหว่างกลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม มีความไม่เท่าเทียมกันเล็กน้อย โดยค่าของ Coefficient of Variation (CV) ของกลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธนั้นมีค่าน้อยกว่า นั่นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มคนพุทธสามารถเข้าถึงการศึกษามากกว่าคนมุสลิม ที่มีค่า Coefficient of Variation (CV) มากกว่า และเมื่อพิจารณาภายในคนพุทธพบว่า มีค่าเท่ากับ 28.252 แสดงว่าค่อนข้างมีความเท่าเทียมทางการศึกษาภายในกลุ่มพุทธ ในขณะที่มุสลิม มีค่าเท่ากับ 31 แสดงว่าค่อนข้างไม่มีความเท่าเทียมกันภายในกลุ่มมุสลิม

5. การศึกษาด้านศาสนา พบว่าค่าของ Coefficient of Variation (CV) ที่คำนวณ ของกลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธสูงถึง 208.421 ขณะที่อิสลาม เท่ากับ 52.336 แสดงให้เห็นว่ามีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มเป็นอย่างมาก และเมื่อพิจารณาภายในกลุ่มพบว่าค่าของ Coefficient of Variation (CV) ของทั้งสองกลุ่มมีค่ามากกว่าร้อยละ 30 ถือว่ากระจายมาก จึงอาจจะกล่าวได้ว่าทั้งสองกลุ่มมีความไม่เท่าเทียมในการได้รับการศึกษาทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายในกลุ่มพุทธพบว่ามีความไม่เท่าเทียมรุนแรงมาก

จากการสัมภาษณ์ด้านการศึกษา ผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ เห็นว่า คุณภาพของการศึกษาในพื้นที่นอกเมืองไม่มีความเท่าเทียมกัน เนื่องจากอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของประเทศเมื่อเทียบกับกรุงเทพมหานคร อีกทั้งเยาวชนมุสลิมในพื้นที่โดยส่วนใหญ่จะเน้นเรียนวิชาด้านศาสนาควบคู่กับสามัญ ซึ่งความเข้มข้นด้านการจัดการเรียนการสอนเมื่อเทียบกับโรงเรียนรัฐบาลย่อมอยู่ในระดับที่น้อยกว่า นอกจากนี้มีความเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคของความเท่าเทียมทางการศึกษาในพื้นที่ที่น่าสนใจคือ ปัญหาด้านค่าใช้จ่ายหรือครอบครัวมีรายได้ไม่เพียงพอ ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายเรียนฟรี แต่ก็ยังมีค่าใช้จ่ายแอบแฝง เช่น ค่าเดินทาง ค่าอุปกรณ์การเรียนบางส่วน อย่างสมุด หนังสือ และอีกบางครอบครัวมองว่าไม่เรียนหนังสือก็สามารถหางานทำ หรือมีรายได้ได้ ประเด็นที่น่าสนใจเมื่อกล่าวถึงการเรียนในโรงเรียนบูรณาการศาสนาสามัญของกลุ่มมุสลิม คือ ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนเกรงว่า ในระยะยาวจะมีการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับเพื่อน หรือสังคมต่างศาสนิก น้อยลง เนื่องจากโรงเรียนบูรณาการทั้งหมดใน

พื้นที่ มีเฉพาะนักเรียนที่เป็นมุสลิมเพียงเท่านั้น จึงขาดพื้นที่หรือโอกาสที่จะเรียนรู้กันของเด็กในสังคมต่างศาสนา ความเชื่อกัน อย่างเช่นในอดีต

6. ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ซึ่งอาจจะสามารถเป็นตัวแทนของทรัพย์สินได้ พบว่า กลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธมีค่าน้อยกว่ากลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลาม แสดงให้เห็นว่ามีความไม่เท่าเทียมกันทางทรัพย์สินระหว่างกลุ่มพุทธและมุสลิม และเมื่อพิจารณาภายในกลุ่มทั้งคนพุทธและมุสลิม ก็พบว่ามีค่าความไม่เท่าเทียมกันภายในกลุ่มค่อนข้างสูง โดยในกลุ่มคนพุทธมีค่า Coefficient of Variation (CV) เท่ากับ 74.685 ส่วนภายในกลุ่มมุสลิมมีค่า 84.533 ซึ่งกลุ่มมุสลิมมีความไม่เท่าเทียมภายในรุนแรงกว่า

7. สำหรับครัวเรือนที่มีการใช้งานอินเทอร์เน็ต พบว่ามีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มเพียงเล็กน้อย โดยในกลุ่มคนพุทธมีค่า Coefficient of Variation (CV) เท่ากับ 31.687 ส่วนภายในกลุ่มมุสลิมมีค่า 26.129

8. การเข้าถึงโลกออนไลน์ซึ่งอาจหมายถึงการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร พบว่า มีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มเพียงเล็กน้อย โดยในกลุ่มคนพุทธมีค่า Coefficient of Variation (CV) เท่ากับ 20.891 ส่วนภายในกลุ่มมุสลิมมีค่า 18.137 แสดงว่า การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือโลกออนไลน์ค่อนข้างมีความเท่าเทียมกันทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

9. การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ พบว่าค่า Coefficient of Variation (CV) ของกลุ่มคนพุทธ เท่ากับ 13.906 ส่วนภายในกลุ่มมุสลิมมีค่า 16.613 แสดงว่า มีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มพุทธและมุสลิมเล็กน้อย โดยคนพุทธสามารถเข้าถึงทรัพยากรของรัฐมากกว่ามุสลิม แต่เมื่อพิจารณาภายในกลุ่มของแต่ละกลุ่มก็พบว่า ทั้งกลุ่มมุสลิมและพุทธมีความเท่าเทียมกันภายในกลุ่ม นั้นแสดงให้เห็นว่าทั้งคนพุทธและมุสลิมนั้นสามารถเข้าถึงทรัพยากรของรัฐได้อย่างทั่วถึง ในพื้นที่ภาคใต้ตอนกลางและตอนบน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่น่าสนใจ เกี่ยวกับสาเหตุของความไม่เท่าเทียมต่อการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ พบว่า การเล่นพรรคเล่นพวก เครือญาติ ของผู้มีตำแหน่งภายในชุมชน จะได้สิทธิรับรู้หรือ เข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐก่อนชาวบ้านทั่วไป ซึ่งปัญหานี้พบว่ายัง รากลึกในแทบทุกสังคม พื้นที่ ซึ่งพื้นที่ภาคใต้ตอนกลางและตอนบนก็เช่นกัน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่ออธิบายระดับและรูปแบบของความไม่เท่าเทียมระหว่างประชากรชาวพุทธและมุสลิมในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน ตลอดจนวิเคราะห์ปัจจัยเชิงโครงสร้างและปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำ รวมถึงเสนอแนวทางในการลดความไม่เท่าเทียมในพื้นที่ศึกษา โดยผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า แม้ความแตกต่างด้านปัจจัยประชากร เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาวะระหว่างกลุ่มศาสนาจะปรากฏในระดับไม่สูงมากนัก แต่ความแตกต่างดังกล่าวยังคงมีนัยสำคัญในเชิงโครงสร้าง เนื่องจากสามารถนำไปสู่การคงอยู่ของความเหลื่อมล้ำในระยะยาวได้ หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ Aldenderfer (2010) ที่อธิบายว่า ศาสนาและโครงสร้างทางวัฒนธรรมสามารถทำหน้าที่ทั้งในฐานะกลไกสร้าง

ความเป็นปึกแผ่นของสังคม และในขณะเดียวกันก็อาจเป็นกลไกที่ทำให้ความไม่เท่าเทียมดำรงอยู่ผ่านระบบคุณค่า ความเชื่อ และการจัดสรรทรัพยากรภายในสังคม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Jordan (2016) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า สถาบันทางศาสนาและประเพณีทางศาสนามีอิทธิพลต่อโครงสร้างรัฐสวัสดิการและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรของประชาชนในแต่ละกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญ

ในประเด็นความไม่เท่าเทียมระหว่างกลุ่มศาสนา ผลการศึกษาพบว่า แม้ระดับความแตกต่างระหว่างกลุ่มพุทธและมุสลิมจะไม่รุนแรงในเชิงปริมาณ แต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางเศรษฐกิจ การศึกษา และการเข้าถึงบริการสุขภาพบางประการ ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านบริบทเชิงโครงสร้างของพื้นที่ ทั้งในด้านการกระจายทรัพยากร นโยบายรัฐ และประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มศาสนา ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ Byng (2008) ที่อธิบายว่า กลุ่มมุสลิมมักเผชิญ “ความไม่เท่าเทียมเชิงซ้อน” (complex inequalities) ซึ่งไม่ได้เกิดจากมิติทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางศาสนา วัฒนธรรม และการรับรู้ทางสังคมที่มีต่อกลุ่มชนกลุ่มน้อย นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Taylor และ Merino (2011) รวมถึง Edgell และ Tranby (2007) ที่เสนอว่า ความเชื่อทางศาสนาและการตีความทางสังคมมีผลต่อการรับรู้และการยอมรับความไม่เท่าเทียมในสังคม

สำหรับความไม่เท่าเทียมภายในกลุ่มมุสลิม ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านการครอบครองทรัพย์สิน อาชีพ รายได้ การศึกษา และการเข้าถึงบริการสุขภาพ มีค่าความแปรปรวนสัมพัทธ์ (Coefficient of Variation: CV) สูงกว่าร้อยละ 30 ทุกด้าน สะท้อนถึงการกระจายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนภายในกลุ่มเดียวกัน โดยเฉพาะการครอบครองทรัพย์สินที่มีค่า CV สูงถึง 84.533 แสดงถึงความเหลื่อมล้ำภายในกลุ่มที่ค่อนข้างรุนแรง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Sarntisart (2020) ที่ชี้ว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และทรัพย์สินเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงกับความขัดแย้งและความเปราะบางทางสังคม โดยเฉพาะในสังคมที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนา อีกประเด็นสำคัญที่พบจากการศึกษา คือ การรับรู้และความเข้าใจต่อความไม่เท่าเทียมของคนในชุมชน ซึ่งสัมพันธ์กับการตีความหลักคำสอนทางศาสนา โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “การยอมรับในสิ่งที่พระเจ้ากำหนด” ที่ในบางกรณีอาจถูกตีความอย่างผิวเผินจนกลายเป็นการยอมจำนนต่อความเหลื่อมล้ำ มากกว่าการสร้างแรงจูงใจให้เกิดความพยายามพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ Emerson, Smith และ Sikkink (1999) ที่เสนอว่า ความเชื่อทางศาสนาสามารถมีบทบาทต่อการอธิบายและการยอมรับความไม่เท่าเทียมในสังคม โดยบางกรณีอาจนำไปสู่การมองความเหลื่อมล้ำว่าเป็นเรื่องปกติหรือเป็นผลจากชะตากรรมส่วนบุคคล มากกว่าปัญหาเชิงโครงสร้าง

ผลการศึกษาพบว่า ภายในชุมชนมุสลิมยังคงมีทุนทางสังคมและกลไกทางศาสนาที่สามารถนำมาใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำได้ โดยเฉพาะระบบซากาต (Zakat) หรือการบริจาคภาคบังคับตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งถือเป็นกลไกการกระจายรายได้และสร้างสวัสดิการทางสังคมภายในชุมชน แต่จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการซากาตในพื้นที่ยังขาดระบบการจัดเก็บ การบริหาร และการกระจายทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม

ส่งผลให้ศักยภาพของภาคการศึกษาลดความเหลื่อมล้ำยังไม่สามารถดำเนินได้อย่างเต็มที่ ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการจัดการบริหารจัดการทางสังคมที่มีส่วนร่วมของชุมชนควบคู่ไปกับการสนับสนุนจากภาครัฐ ในเชิงนโยบาย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่พหุวัฒนธรรมจำเป็นต้องอาศัยแนวทางแบบบูรณาการ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สุขภาพ และการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างศาสนา โดยรัฐควรให้ความสำคัญกับการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ชนบทและชุมชนชายขอบ ตลอดจนการส่งเสริมระบบสวัสดิการชุมชนที่สอดคล้องกับบริบททางศาสนา และวัฒนธรรม ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของ UNDP (2015) ที่มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำ (Reduced Inequalities) และการสร้างสังคมที่ครอบคลุมและเท่าเทียมสำหรับทุกกลุ่มประชากร นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ Jitsuchon (2020) ที่ระบุว่า การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยจำเป็นต้องดำเนินการทั้งในระดับโครงสร้างและระดับชุมชนควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน

สรุป

การศึกษานี้ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ความไม่เท่าเทียมระหว่างกลุ่มมุสลิมและพุทธในพื้นที่ภาคใต้ตอนบนมิได้เกิดจากปัจจัยทางศาสนาโดยตรง หากแต่มีรากฐานสำคัญมาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะความแตกต่างด้านรายได้ โอกาสทางการศึกษา รูปแบบอาชีพ และการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ แม้ว่าปัจจัยด้านประชากรและสุขภาพของทั้งสองกลุ่มจะมีความแตกต่างเพียงเล็กน้อย แต่ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาและสถานะทางเศรษฐกิจยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและโอกาสในการพัฒนาทางสังคมของประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมภายในชุมชนมุสลิม เช่น สถานภาพครอบครัว เครือข่ายทางสังคม และข้อจำกัดด้านอาชีพ มีบทบาทต่อการผลิตซ้ำของความเหลื่อมล้ำภายในชุมชนเอง ขณะเดียวกัน ปัจจัยเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การกระจายทรัพยากรของรัฐ นโยบายสาธารณะ และบริบทประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มศาสนา ยังคงส่งผลต่อระดับความเท่าเทียมในพื้นที่ศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

ในเชิงวิชาการ การศึกษานี้ช่วยขยายองค์ความรู้ด้านความเหลื่อมล้ำทางสังคมในบริบทพหุวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา โครงสร้างเศรษฐกิจ และโอกาสทางสังคม อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าการอธิบายความเหลื่อมล้ำจำเป็นต้องพิจารณามิติทางโครงสร้างควบคู่กับบริบททางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ร่วมกัน ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการกำหนดนโยบายสาธารณะ การพัฒนาเชิงพื้นที่ และการออกแบบมาตรการลดความเหลื่อมล้ำที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของภาคใต้ตอนบนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะงานวิจัย

ข้อเสนอแนะต่อสาธารณะ

1. ผู้นำศาสนาหรือผู้สอนศาสนาควรให้ความสนใจต่อการตระหนักรู้ถึงปัญหาเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมที่ถูกต้อง เพื่อหลีกเลี่ยงความเข้าใจที่ฉาบฉวยหรือไม่ลึกซึ้งซึ่งตามเจตนาคำสอนศาสนา ที่อาจใช้เป็นเหตุผลรองรับในพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมในสังคมได้
2. มัธยัตติควรจริงจังในการจัดการระบบชาวกาตให้เข้มแข็งในชุมชน
3. รัฐบาลควรส่งเสริมให้ประชาชนฝึกทักษะเกี่ยวกับอาชีพที่จะสร้างรายได้เสริมอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง
4. รัฐบาลควรมีกลไกในการส่งเสริมและตรวจสอบธรรมาภิบาลของเจ้าหน้าที่รัฐระดับท้องถิ่นอย่างจริงจัง เพราะมีเช่นนั้น เจ้าหน้าที่รัฐจะเป็นกลไกสำคัญให้ความไม่เท่าเทียมในสังคมดำรงอยู่

ข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต

1. ควรขยายพื้นที่ศึกษาไปยังจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ที่มีบริบททางสังคมและการเมืองแตกต่างกัน
2. ควรเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างและใช้การวิเคราะห์เชิงสถิติขั้นสูง เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมกับระดับความไม่เท่าเทียมได้อย่างชัดเจนมากขึ้น
3. ควรศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของการศึกษา ศาสนา และเครือข่ายทางสังคมต่อการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและการเคลื่อนย้ายทางสังคมของประชาชนในพื้นที่พหุวัฒนธรรม
4. ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มเยาวชน คนวัยทำงาน และผู้สูงอายุ เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของความเหลื่อมล้ำในแต่ละช่วงวัย
5. ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary approach) เพื่อเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมในการอธิบายความเหลื่อมล้ำอย่างรอบด้านและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชวีน พงษ์ผจญ. (2561). สภาพปัญหาในการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างสันติสุขของโรงเรียนรัฐบาลในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 44(2), 116–157.
- ฉัฐวัฒน์ ชัชวณัฐภักดิ์. (2567). ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย ความท้าทายและการปรับตัวสู่ความเท่าเทียม. *วารสารสังคมศึกษาปริทรรศน์*, 1(1), 99–114.

- นิสาพร วัฒนศัพท์, ฐานิดา บุญวรรณ, และ ศิวาภรณ์ ไชยเจริญ. (2559). ช่วงชั้นทางสังคม ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม และการอธิบายถึงความเป็นประชากรกลุ่มเปราะบางในสังคม.
- พระณัฐภูมิ พันทะลี, พระมหาวิรุฬ วิโรจน์, สุขพัฒน์ อนนธ์จารย์, อาทิตย์ แสงเฉวก, พระเคชา นามวงษา, และ วีรณัฐ พรหมจักร. (2566). ความเหลื่อมล้ำทางสังคมไทยในยุคชีวิตวิถีใหม่. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*, 5(2), 185–209.
- พระครูสุทธิเมธาวัฒน์ (สุทธิพงษ์ สัพโส), ชาตรี สุขสบาย, สุเทพ สุวีรางกูร, และ นัสชนะ ส่างช้าง. (2569). ความไม่เท่าเทียม: ทิศทางและแนวโน้มการขับเคลื่อนนโยบายความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย. *วารสารสหศาสตร์ การพัฒนาลังคม*, 4(1), 1354–1369.
- Aldenderfer, M. (2010). Gimme That Old Time Religion: Rethinking the Role of Religion in the Emergence of Social Inequality. In Price, T.D. and Feinman G.M. (eds.), *Pathways to Power*. (77-94). LLC: Fundamental Issues in Archaeology, *C Springer Science+ Business Media*. doi:10.1007/978-1-4419-6300-0_4
- Byng, M. D. (2008). Complex Inequalities: The Case of Muslim Americans After 9/11. *American Behavioral Scientist*, 51(5), 659-674. Retrieved from <http://abs.sagepub.com>
- Edgell, P. and Tranby, E. (2007). Religious Influences on Understandings of Racial Inequality in the United States. *Social Problems*, 54(2), 263-288. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/10.1525/sp.2007.54.2.263>
- Emerson, M. O., Smith, C. and Sikkink D. (1999). Equal in Christ, but Not in the World: White Conservative Protestants and Explanations of Black-White Inequality. *Social Problems*, 46(3), 398-417. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3097107>
- Hfocus. (2019). *Thai Health Promotion Foundation (ThaiHPF) promotes well-being for specific population groups, improving the quality of life for 8 groups*. Retrieved December 14, 2022, from <https://www.hfocus.org/content/2019/06/17261>
- Jitsuchon, S. (2020). *Thai Inequality: What we should know*. (Online). Retrieved 20 January 2023, from tdri.or.th/en/2020/01/thai-inequality-what-we-should-know/
- Jordan, J. (2016). Religion and inequality: the lasting impact of religious traditions and institutions on welfare state development. *European Political Science Review*, 8(1), 25–48. doi: 10.1017/S1755773914000381
- Sarntisart, I. (2020). Income Inequality and Conflicts: A New Gini Decomposition Analysis. *THE ECONOMICS OF PEACE AND SECURITY JOURNAL*, 15(2), 5-20. doi:10.15355/epsj.15.2.
- Krongkaew, M., & Tinakorn, P. (1985). *Income distribution and economic development in Thailand*. Thammasat University Press.

- Sarntisart, I. (2004). *Growth, structural change and inequality: The experience of Thailand*. In G. A. Cornia (Ed.), *Inequality, growth, and poverty in an era of liberalization and globalization*. Oxford University Press.
- Taylor, M.C., and Merino, S.P. (2011). Race, Religion, and Beliefs about Racial Inequality. *ANNALS, AAPSS*, (634), 60-77. doi:10.1177/0002716210389537
- Tinakorn, P. (2002). Income inequality during four decades of national development: 1961 – 2001. *Thammasat Economic Journal*, 20(2–3), 141–208.
- UNDP. (2015). *Sustainable Development Goals: The SDGs in Action*. Retrieved 14 December 2022, from <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>
- United Nations Development Programme. (2015). *The Millennium Development Goals report 2015*. United Nations. <https://www.undp.org/publications/millennium-development-goals-report-2015>